Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

KURASHCHILARNI AXLOQIY JIHATDAN TARBIYALASH

Rahimjonov Doston Rasuljon o‘g‘li
Farg‘ona davlat universiteti, yakkakurash sport turlari nazariyasi va uslubiyati kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada kurashchilarni axloqiy jihatdan tarbiyalashning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Kurash sportining yosh avlodni ma’naviy-axloqiy tarbiyalashdagi o‘rni, sportchilarda ijobiy fazilatlarni shakllantirish usullari hamda murabbiyning tarbiyaviy faoliyati tahlil qilingan. Shuningdek, kurash mashg‘ulotlari jarayonida sportchilarda vatanparvarlik, halollik, intizomlilik, mas’uliyat, hurmat va insonparvarlik kabi axloqiy sifatlarni rivojlantirish yo‘llari ko‘rsatib berilgan. Kurashchilarni barkamol inson sifatida tarbiyalashda sportning tarbiyaviy imkoniyatlari ilmiy jihatdan asoslangan.
Kalit so‘zlar: kurash, axloqiy tarbiya, ma’naviyat, sportchi, murabbiy, vatanparvarlik, intizom, halollik, mas’uliyat, sport etikasi, barkamol avlod, tarbiya, sport pedagogikasi.

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические и практические основы нравственного воспитания борцов. Анализируется роль борьбы в духовно-нравственном воспитании молодого поколения, методы формирования позитивных качеств у спортсменов и воспитательная деятельность тренера. Также показаны пути развития таких нравственных качеств, как патриотизм, честность, дисциплина, ответственность, уважение и гуманность у спортсменов в ходе тренировок по борьбе. Научно обоснован образовательный потенциал спорта в воспитании борцов как всесторонне развитых личностей.
Ключевые слова: борьба, нравственное воспитание, духовность, спортсмен, тренер, патриотизм, дисциплина, честность, ответственность, спортивная этика, всесторонне развитое поколение, воспитание, спортивная педагогика.

Annotation. This article covers the theoretical and practical foundations of moral education of wrestlers. The role of wrestling in the spiritual and moral education of the younger generation, methods of forming positive qualities in athletes, and the educational activities of the coach are analyzed. Also, ways to develop such moral qualities as patriotism, honesty, discipline, responsibility, respect, and humanity in athletes during wrestling training are shown. The educational potential of sports in educating wrestlers as well-rounded individuals is scientifically based.
Keywords: wrestling, moral education, spirituality, athlete, coach, patriotism, discipline, honesty, responsibility, sports ethics, well-rounded generation, education, sports pedagogy.

Kirish

Bugungi kunda yoshlarni har tomonlama barkamol inson qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Yosh avlodning jismoniy sog‘lom, ma’naviy yetuk va axloqan pok bo‘lib voyaga yetishida sportning, ayniqsa kurash sportining o‘rni beqiyosdir. Kurash nafaqat jismoniy sifatlarni rivojlantiruvchi sport turi, balki insonning axloqiy, ma’naviy va irodaviy fazilatlarini shakllantiruvchi muhim tarbiya vositasi hisoblanadi.

O‘zbek xalqining milliy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan kurash sporti asrlar davomida yoshlarni jasurlik, mardlik, halollik va insonparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qilib kelgan. Kurash maydonida sportchi nafaqat raqib bilan bellashadi, balki o‘zining irodasi, sabr-toqati va axloqiy qadriyatlarini ham namoyon etadi.

Zamonaviy sport amaliyoti shuni ko‘rsatadiki, yuqori sport natijalariga erishish uchun jismoniy va texnik tayyorgarlik bilan bir qatorda axloqiy tarbiya ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois

kurashchilarni axloqiy jihatdan tarbiyalash masalasi sport pedagogikasining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Kurash sporti yoshlarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiluvchi samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Mashg‘ulotlar jarayonida sportchilarning jismoniy sifatlari bilan birga ma’naviy-axloqiy fazilatlari ham shakllanadi.

Kurashning tarbiyaviy ahamiyati quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- sportchilarda intizom va tartibni shakllantiradi;
- o‘ziga va boshqalarga hurmat tuyg‘usini rivojlantiradi;
- mas’uliyat hissini kuchaytiradi;
- mardlik va jasoratni tarbiyalaydi;
- sog‘lom turmush tarziga yo‘naltiradi;
- jamoa bilan ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Kurash bilan shug‘ullangan yoshlar hayotda uchraydigan qiyinchiliklarni yengib o‘tishga, maqsad sari intilishga va o‘z ustida ishlashga o‘rganadilar.

Axloqiy tarbiya shaxsda jamiyat tomonidan qabul qilingan axloqiy me’yorlar va qadriyatlarni shakllantirish jarayonidir. Sport faoliyatida axloqiy tarbiya sportchilarning xulq-atvori, muomala madaniyati va jamoadagi o‘rnini belgilaydi.

Kurashchilar uchun axloqiy tarbiya quyidagi yo‘nalishlarni qamrab oladi:

- halollik;
- adolatparvarlik;
- insonparvarlik;
- hurmat;
- kamtarlik;
- sabr-toqat;
- mas’uliyatlilik.

Mazkur sifatlar sportchining nafaqat musobaqadagi, balki kundalik hayotdagi faoliyatiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Kurashchilarda halollik fazilatini shakllantirish. Halollik kurash sportining eng muhim axloqiy tamoyillaridan biridir. Kurashchi musobaqalarda qoidalarga rioya qilishi, g‘alabaga faqat halol yo‘l bilan erishishi kerak.

Halollik quyidagi holatlarda namoyon bo‘ladi:

- qoidalarga amal qilish;
- hakam qarorlariga hurmat bilan munosabatda bo‘lish;
- raqibga nisbatan adolatli harakat qilish;
- aldov va noqonuniy usullardan foydalanmaslik.

Halol sportchi jamoada ham, jamiyatda ham katta hurmatga sazovor bo‘ladi.

Intizom va mas’uliyatni tarbiyalash. Kurash sportida muvaffaqiyatga erishishning muhim omillaridan biri intizom hisoblanadi. Mashg‘ulotlarga o‘z vaqtida kelish, murabbiy ko‘rsatmalariga amal qilish va sport tartib-qoidalariga rioya qilish sportchining mas’uliyat hissini shakllantiradi.

Intizomli sportchi:

- vaqtni qadrlaydi;
- o‘z oldiga maqsad qo‘ya oladi;
- topshiriqlarni vijdonan bajaradi;
- jamoada namuna bo‘la oladi.

Mas’uliyat hissi rivojlangan sportchi nafaqat sportda, balki ta’lim va mehnat faoliyatida ham muvaffaqiyat qozonadi.

Kurashchilarda hurmat va insonparvarlik tuyg‘ularini rivojlantirish. Kurash qadimdan o‘zaro hurmat va odob sporti sifatida e’tirof etilgan. Kurashchilar mashg‘ulot va musobaqalar davomida:

- murabbiyga hurmat;
- raqibga hurmat;
- hakamlarga hurmat;
- tomoshabinlarga hurmat kabi qadriyatlarga amal qiladilar.

Raqibga hurmat bilan munosabatda bo‘lish sport etikasi talablaridan biridir. Kurashchi g‘alaba qozonganida kibrga berilmasligi, mag‘lubiyatga uchraganda esa o‘zini munosib tutishi lozim.

Insonparvarlik sportchining yuksak ma’naviy fazilatlarini namoyon etadi. Ushbu sifat sportchilar o‘rtasida sog‘lom muhit yaratishga xizmat qiladi.

Vatanparvarlik ruhida tarbiyalash. Kurash milliy sport turi sifatida yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Xalqaro musobaqalarda ishtirok etayotgan sportchi o‘z mamlakatining sharafini himoya qiladi.

Vatanparvarlik tarbiyasi quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- milliy qadriyatlarga hurmat;
- davlat ramzlariga ehtirom;
- ona Vatanga sadoqat;
- milliy g‘urur va iftixor tuyg‘ularini rivojlantirish.

Sportchilar xalqaro maydonda erishgan yutuqlari orqali mamlakat nufuzini oshirishga xizmat qiladilar.

Murabbiyning axloqiy tarbiyadagi o‘rni. Murabbiy sportchining nafaqat ustozi, balki tarbiyachisi ham hisoblanadi. Kurashchilarning axloqiy fazilatlarini shakllantirishda murabbiyning shaxsiy namunasi muhim ahamiyatga ega.

Murabbiy:

- sportchilarga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatadi;
- axloqiy qadriyatlarni targ‘ib qiladi;
- sport etikasi qoidalarini o‘rgatadi;
- tarbiyaviy suhbatlar o‘tkazadi;
- yoshlarni sog‘lom turmush tarziga yo‘naltiradi.

Murabbiyning bilimdonligi, madaniyati va shaxsiy fazilatlari sportchilarning ma’naviy kamolotiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Kurash mashg‘ulotlarida axloqiy tarbiya usullari. Kurashchilarni axloqiy jihatdan tarbiyalashda turli pedagogik usullardan foydalaniladi.

Ular jumlasiga:

- tushuntirish va suhbat;
- namuna ko‘rsatish;
- rag‘batlantirish;
- tanbeh berish;
- jamoaviy tadbirlar;
- sport musobaqalari;
- ma’naviy-ma’rifiy uchrashuvlar kiradi.

Mazkur usullar sportchilarda ijobiy fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi.

Kurashchilarda irodaviy sifatlarni rivojlantirish. Axloqiy tarbiya irodaviy sifatlarni shakllantirish bilan chambarchas bog‘liq. Kurash mashg‘ulotlari sportchilarda:

- qat’iyatlilik;
- chidamlilik;
- sabr-toqat;
- jasorat;
- o‘zini boshqara olish kabi sifatlarni rivojlantiradi.

Musobaqa jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengib o‘tish sportchining irodaviy tayyorgarligini mustahkamlaydi.

Globallashuv jarayonida yoshlar turli axborot oqimlari ta’sirida qolmoqda. Shu sababli sportchilarni yot g‘oyalardan himoya qilish, ularda mustahkam ma’naviy immunitetni shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Kurash mashg‘ulotlari:

- bo‘sh vaqtni mazmunli tashkil etadi;
- zararli odatlardan uzoqlashtiradi;
- sog‘lom hayot tarzini targ‘ib qiladi;
- yoshlarni ma’naviy barkamollikka yo‘naltiradi.

Xulosa

Kurashchilarni axloqiy jihatdan tarbiyalash sport tayyorgarligining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Kurash sporti yoshlarda halollik, intizom, mas’uliyat, hurmat, vatanparvarlik va insonparvarlik kabi yuksak fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Murabbiylarning maqsadli tarbiyaviy faoliyati, sport jamoasidagi sog‘lom muhit hamda milliy qadriyatlarga asoslangan mashg‘ulotlar sportchilarning ma’naviy kamolotini ta’minlaydi. Natijada kurashchilar nafaqat yuqori sport natijalariga erishadilar, balki jamiyat uchun foydali, ma’naviy yetuk va barkamol shaxslar sifatida shakllanadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent.
2. Salamov R.S. Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati. - Toshkent.
3. Kerimov F.A. Sport kurashi nazariyasi va uslubiyati. - Toshkent.
4. Abdullayev A., Xonkeldiyev Sh. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risida”gi Qonuni.
6. Milliy kurash bo‘yicha o‘quv dasturlari va metodik qo‘llanmalar.
7. Sport pedagogikasi va psixologiyasi bo‘yicha ilmiy manbalar.
8. Ma’naviyat va ma’rifatga oid ilmiy adabiyotlar.